

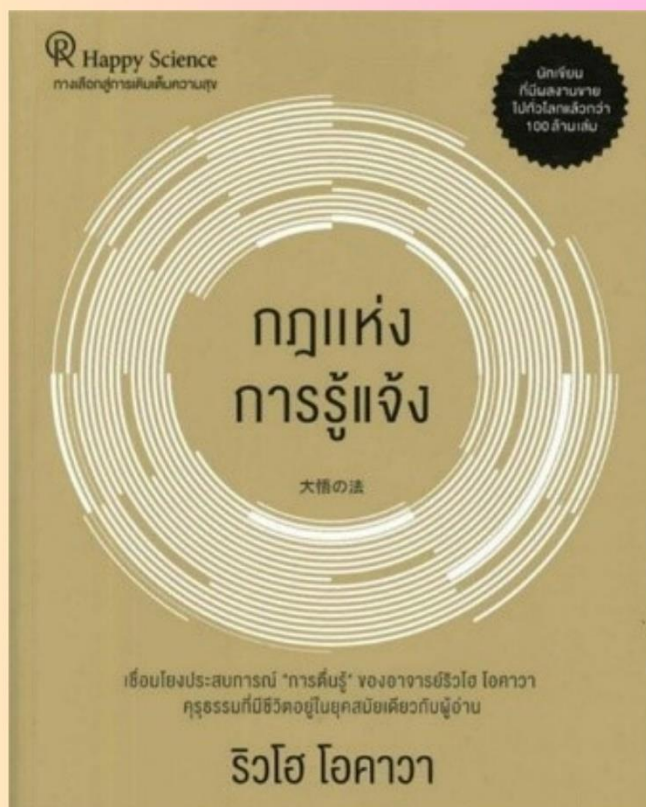
มจร สุรนารีสาร

MCU SURANAREE JOURNAL

MSJ

ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2568) VOL.3 NO.1 (January-April 2025)

บทวิจารณ์หนังสือ : เรื่อง กฎแห่งการรู้แจ้ง
Book Review : The Laws of Awakening
กฎแห่งการรู้แจ้ง

พระอนันต์ อภินนุโท, พระครูพิศาลภัทรบัณฑิต
Phra Anan Abinandho, Phrakhruphisatbandit
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhonratchasima Campus

ISSN : 2985-1106

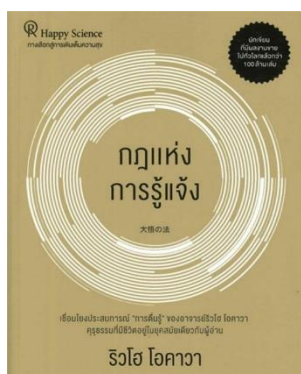
สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

บทวิจารณ์หนังสือ เรื่อง “กฎแห่งการรู้แจ้ง”

Book Review : The Laws of Awakening

พระอนันต์ อภินนโท (ผากา)¹, พระครูพิศาลภักตร์บัณฑิต²
Phra Anan Abinandho (Phaka)¹, Phrakhruphisarnphatbandit²

(Received: February 4, 2025; Revised: March 2, 2025; Accepted: March 26, 2025)

ชื่อหนังสือ: กฎแห่งการรู้แจ้ง
ผู้แต่ง : ริวโฮ โอคาวา แปลโดย นันทวิทย์ ผลพิบูลย์
ปีที่พิมพ์ : 2558
พิมพ์ที่: โรงพิมพ์ภาพพิมพ์ นนทบุรี
จำนวนหน้า: 231 หน้า

บทนำ

หนังสือ “กฎแห่งการรู้แจ้ง” เป็นผลงานการเขียนของ ริวโฮ โอคาวา ประธานมูลนิธิศาสตร์แห่งความสุข ญี่ปุ่น หลังจากสำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยโตเกียว เขาเริ่มต้นทำงานในบริษัทการค้าขนาดใหญ่แห่งหนึ่ง และระหว่างที่ปฏิบัติงานอยู่ที่สาขาในนครนิวยอร์ก ก็ได้ศึกษาต่อระดับปริญญาโทด้านการเงินที่มหาวิทยาลัยนิวยอร์กเพิ่มเติม ต่อมาเขาตัดสินใจทิ้งอาชีพด้านธุรกิจเพื่อก่อตั้ง แฮปปี้ไซเอนซ์ (หรือ Kofuku no Kagaku ในภาษาญี่ปุ่น) องค์กรที่มุ่งเผยแพร่ความรู้และจัดสัมมนาเกี่ยวกับแนวทางการแสวงหาความสุข

¹⁻² มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา / Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhonratchasima Campus
Corresponding author, e-mail : anan.pha@mcu.ac.th โทร. 0853420177

สำหรับผู้คนจากทุกวิถีชีวิต เป็นหนังสือที่เสนอแนวคิดที่ง่ายต่อการทำความเข้าใจ สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน เหมาะสำหรับผู้คนเอเชีย เป็นหนังสือขายดี ที่ได้รับการแปลเป็นภาษาต่างๆ กว่า 27 ภาษา มียอดขายมากกว่า 100 ล้านเล่ม และวางจำหน่ายมากกว่า 100 ประเทศทั่วโลก หนังสือเล่มนี้ได้รับการแปลเป็นภาษาไทยโดย นันทวิทย์ ผลพิบูลย์ และจัดพิมพ์ครั้งแรกโดยโรงพิมพ์ภาพพิมพ์ ตำบลบางขุน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2558 มีความยาวทั้งหมด 231 หน้า (ริวโฮ โอคาวา, 2558 : 8-9) เนื้อหาในหนังสือ “กฎแห่งการรู้แจ้ง” คือ การเสนอแนวทางปฏิบัติตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเพื่อการ “ตรัสรู้” หรือ “รู้แจ้ง” ซึ่งในมุมมองของผู้เขียน หมายถึง การเอาชนะอวิชชาหรือสิ่งลวงทั้งหลาย และเข้าถึงสัจธรรมที่แท้จริง เขาเชื่อว่าการตรัสรู้ไม่ใช่สิ่งไกลเกินเอื้อม แต่เป็นสิ่งที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ในชีวิตประจำวัน ผ่านการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข หนังสือเล่มนี้นำเสนอวิธีการนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน ทั้งในการทำงาน การดำเนินธุรกิจ และการปฏิสัมพันธ์กับผู้คนรอบตัว โดยเน้นว่า “กฎแห่งการรู้แจ้ง” คือหลักการปฏิบัติที่สามารถนำไปปรับใช้ได้จริงในโลกแห่งความเป็นจริง

เนื้อหา

เนื้อหาสาระในหนังสือเรื่อง “กฎแห่งการรู้แจ้ง” แบ่งออกเป็น 5 บท ตามลำดับดังนี้

1) สารบัญ

บทนี้กล่าวถึงการควบคุมจิตใจตนเอง ไม่ปล่อยให้ตกอยู่ภายใต้การครอบงำของอารมณ์และความปรารถนา โดยยกตัวอย่างกรณีขององคุลิมาล ผู้ที่เคยหลงเชื่อมหายจนกลายเป็นฆาตกร แต่สามารถหลุดพ้นได้ด้วยพลังแห่งศรัทธา แนวทางปฏิบัติสำคัญคือการเป็นนายของจิตใจ ไม่ตกเป็นทาสของความอยากทั้งห้า ได้แก่ ทรัพย์สิน ความใคร่ อาหาร ลาภ ยศ และการพักผ่อน รวมถึงการใช้ปัญญาไตร่ตรองก่อนตัดสินใจ เพื่อเข้าถึงอิสรภาพทางจิตใจ

หลักปฏิบัติ “ใจเป็นนาย กายเป็นบ่าว” เน้นการควบคุมจิตใจให้อยู่ภายใต้หลักศีล ในกรณีขององคุลิมาล เขาหลงเชื่อคำสอนของอาจารย์โดยไม่ไตร่ตรอง จึงกลายเป็นฆาตกร แม้การกระทำของเขาคือการฆ่าสัตว์ แต่ความผิดไม่ได้เกิดจากคำสั่งของผู้อื่น หากแต่อยู่ที่ตัวเขาเอง ผู้เขียนกล่าวว่า “สิ่งผิดพลาดไม่ได้เกิดจากคำสั่งของใคร แต่มีรากฐานจากตัวเราเอง” เพราะองคุลิมาลปล่อยให้จิตใจครอบงำ แทนที่จะเป็นนายของจิตใจตนเองแนวทางปฏิบัติ คือ การรู้จักควบคุมจิตใจ ไม่ปล่อยให้อารมณ์นำทาง หลีกเลี่ยงการละเมิดศีลและกฎระเบียบของสังคม การพ่ายแพ้จิตใจตนเอง ตกเป็นทาสของอารมณ์ นับว่าเป็น “ศัตรูภายในจิตใจ” คืออารมณ์และความปรารถนา 5 ประการ ได้แก่ ความมั่งคั่ง กามารมณ์ อาหาร ลาภ ยศ และการพักผ่อน หากปล่อยให้สิ่งเหล่านี้ควบคุม เราจะตกเป็นทาสของมัน แนวทางแก้ไขคือการฝึกจิตให้ไม่หวั่นไหวต่อสิ่งเร้า และพัฒนาความอิสระทางจิตใจ ปัญญาเป็นเครื่องนำทาง การใช้เหตุผลพิจารณาก่อนตัดสินใจช่วยขจัดสิ่งลวง จุดมุ่งหมายคือการเข้าถึงอิสรภาพทางจิตใจด้วยปัญญา

สรุปแล้ว แนวทางปฏิบัติในบทนี้ คือ การควบคุมจิตใจให้อยู่เหนืออารมณ์ โดยใช้ปัญญาเป็นหลักนำชีวิตแนวทางการปฏิบัติประการสุดท้าย คือ การใช้ปัญญา (การรู้จักคิด) โดยอาศัยหลักเหตุผลพิจารณาก่อนตัดสินใจเชื่อ ขจัดสิ่งลวงต่างๆ จุดมุ่งหมาย คือ การเข้าถึงอิสรภาพโดยอาศัยปัญญา ดังนั้น กล่าวโดยสรุปในบทนี้ผู้เขียนมุ่งกล่าวถึงแนวทางการปฏิบัติที่มุ่งเน้นการรู้จักควบคุมจิตใจตนเอง โดยอาศัยปัญญาเป็นเครื่องมือพิจารณาประกอบการดำเนินชีวิต

2) สารสำคัญบทที่ 2

บทที่ 2 ชื่อบทว่า “พลังแห่งการอภัย กล้าที่จะให้อภัยตนเองและผู้อื่น” เนื้อหาสาระตอนต้นของบทนี้ กล่าวถึง ปัญหาการฆ่าตัวตายในประเทศญี่ปุ่น ภายในหนึ่งปีมีผู้ฆ่าตัวตาย จำนวน 30,000 คน นับว่าเป็นจำนวนที่มากเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนผู้ที่ประสบอุบัติเหตุเสียชีวิตบนท้องถนนในประเทศญี่ปุ่น ซึ่งมีเพียง 10,000 คน ต่อปี จากปัญหาดังกล่าวมานี้ กล่าวถึงปัญหาการฆ่าตัวตายในญี่ปุ่น ซึ่งเกี่ยวข้องกับความคิดหวังในความสมบูรณ์แบบและความอ่อนแอต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ ผู้เขียนแนะนำให้เข้าใจว่ามนุษย์ไม่สมบูรณ์แบบ และเน้นแนวทางการแก้ปัญหาด้วยการยอมรับข้อบกพร่องของตนเอง รวมถึงการใช้แนวคิด “กลยุทธ์ล่าถอย” เพื่อเริ่มต้นใหม่แทนที่จะจมอยู่กับความล้มเหลว

แนวทางการปฏิบัติเพื่อป้องกันปัญหาการคิดฆ่าตัวตาย ได้แก่ การทำความเข้าใจในความไม่สมบูรณ์แบบ แต่ก็ต้องยอมรับความเป็นจริงที่ว่า “มนุษย์เราเป็นสัตว์โลกที่ไม่สมบูรณ์แบบ” ดังนั้น สิ่งสำคัญคือต้องมีชีวิตที่สมบูรณ์แบบแต่พยายามมีชีวิตที่ดีขึ้น ผู้เขียนยกตัวอย่างกลุ่มบุคคล ที่ฆ่าตัวตาย เช่น นักธุรกิจผู้ประสบกับภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ นักศึกษาสอบเข้ามหาวิทยาลัยไม่ได้ และผู้ผิดหวังในความรัก ฯลฯ และผู้เขียนได้เสนอแนวทางปฏิบัติเมื่อประสบกับสถานการณ์ลักษณะนี้ คือ “การเริ่มต้นใหม่ด้วยกลยุทธ์ล่าถอย คิดว่าตรabant ที่ยังมีชีวิตอยู่ก็ย่อมเริ่มต้นใหม่ได้ ไม่ควรคิดถึงแต่ความสำเร็จ (มุ่งเป้าหมาย) แต่ควรคิดถึงทางออก (มุ่งหาวิธีการ) ไปสู่เป้าหมายของชีวิต

3) สารสำคัญบทที่ 3

บทที่ 3 ชื่อบทว่า “ความสามารถในการทำงานและการตรัสรู้ เปลี่ยนเป็นคนใหม่ผู้นำความสุขไปสู่ผู้อื่น” เนื้อหาสาระในบทนี้กล่าวถึง การตรัสรู้และการทำงานเป็นสิ่งที่ควบคู่กัน การทำงานเพื่อสังคมเป็นแนวทางที่ช่วยพัฒนาตนเองและผู้อื่น โดยยกตัวอย่าง พระพุทธเจ้า ผู้ที่เผยแผ่หลักธรรมและบริหารจัดการคณะสงฆ์ นอกจากนี้ ยังเปรียบเทียบแนวคิดการตรัสรู้แบบค่อยเป็นค่อยไปของสำนักเซนฝ่ายเหนือกับการตรัสรู้อย่างฉับพลันของสำนักเซนฝ่ายใต้ โดยผู้เขียนมองว่าทั้งสองแนวทางมีจุดแข็งที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ การตรัสรู้ (การรู้แจ้ง) กับการทำงานเป็นสิ่งที่แยกออกจากกันไม่ได้ การมองว่าความสามารถในการทำงานเป็นทักษะของฆราวาส ส่วนการตรัสรู้เป็นเรื่องของนักบวช การคิดอย่างนี้เป็น การหลบเลี่ยงความเป็นจริง เป็นข้อแก้ตัว พร้อมทั้งตัวอย่าง พระพุทธเจ้าภายหลังจากการตรัสรู้แล้วได้ออกเผยแผ่หลักธรรมคำสอน รวบรวมสาวกก่อตั้งพระพุทธศาสนามีการบริหารจัดการคณะสงฆ์ขึ้นเป็นปึกแผ่น แสดงถึงการทำงานเพื่อสังคมของพระองค์ นับเป็นการทำประโยชน์แก่ชาวโลกอย่างยิ่งใหญ่ ดังนั้น การพัฒนาจิตสู่การตรัสรู้ควบคู่ไปกับการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพจะส่งผลให้สามารถช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์จำนวนมากได้

ลำดับต่อมา กล่าวถึง การตรัสรู้ (การรู้แจ้ง) ตามแบบแนวคิดพระพุทธศาสนานิกายเซน โดยการถึงประวัติความเป็นมาของพระพุทธศาสนา นิกายเซน 2 สำนัก คือ สำนักเซนฝ่ายเหนือ เผยแผ่แนวทางการตรัสรู้ อย่างค่อยเป็นค่อยไป อาจารย์คนสำคัญของสำนักนี้ คือ เซนชู ผู้เขียนกลอนบทที่ว่า กายของเราเป็นต้นโพธิ์ จิตเป็นกระจกกระจ่างใส ที่เรารักษาให้สะอาดเอี่ยมอยู่เสมอ ไม่ให้มีฝุ่นผงใดๆ มากล้ากราย และสำนักเซนฝ่ายใต้ เผยแผ่แนวทางการตรัสรู้โดยฉับพลัน อาจารย์คนสำคัญของสำนักนี้ คือ สุยหนึ่ง ผู้เขียนบทกลอนที่ว่า ไม่มีต้นโพธิ์ หรือกระจกใสอันใด เมื่อทุกสิ่งเป็นสัจธรรม (ความว่างเปล่า) แล้วฝุ่นผงจะตกลงที่ตรงไหน

เนื้อหาในตอนท้ายของบทนี้ ผู้เขียนวิจารณ์แนวทางการตรัสรู้ อย่างค่อยเป็นค่อยไปของสำนักเซนฝ่ายเหนือเปรียบเทียบกับ การตรัสรู้โดยฉับพลัน ของสำนักฝ่ายใต้ โดยมองจากบทกลอนที่เขียนได้กั้นระหว่าง “เซนชู” กับ “สุยหนึ่ง” ผู้เขียน มองว่า บทกลอนของเซนชู สอดคล้องกับคำสอนของพระพุทธเจ้า และเป็นแนวทางดั้งเดิม ส่วนบทกลอนของสุยหนึ่ง สามารถอธิบายตามแนวทางของพระพุทธศาสนาได้ว่า

“ทุกสิ่งคือความว่าง” เป็นวิธีคิดที่ไถ่ถอนการติดข้องทั้งปวง แต่ถ้อยคำเหล่านี้อาจนำไปสู่การทำลาย (ความเห็นว่างขาดสูญ)

4) สารสำคัญบทที่ 4

บทที่ 4 ชื่อบทว่า “ขณะจิตแห่งการตรัสรู้ การตรัสรู้ไขกระจ่างปริศนาแห่งมิตที่ทับซ้อน” กล่าวถึงพัฒนาการของการตรัสรู้ที่เริ่มต้นจาก การตื่นรู้ทางจิตวิญญาณ และผู้เขียนมองว่า การพัฒนาการของการตรัสรู้โดยชี้ให้เห็นว่าความเข้าใจผิดเกี่ยวกับ อนัตตา อาจนำไปสู่ความสับสนเกี่ยวกับจิตวิญญาณ ผู้เขียนเสนอว่าโลกของจิตวิญญาณมีอยู่จริง และมนุษย์ล้วนเชื่อมโยงกัน จุดมุ่งหมายของการตรัสรู้คือการพัฒนาจิตสู่ความเมตตาและความรักที่ไม่หวังผลตอบแทน ซึ่งเป็นพลังผลักดันในการสร้างสังคมที่ดีขึ้น

แนวคิดเรื่อง อนัตตา เป็นบ่อเกิดแห่งความเข้าใจผิดเรื่องจิตวิญญาณ และเป็นเรื่องที่ทำให้เกิดความสับสนถกเถียงกันในหมู่นักวิชาการที่ศึกษาพระพุทธศาสนา ทศนะผู้เขียน คือ อนัตตามิได้หมายความว่าไม่มีตัวตนในลักษณะที่เป็นรูปร่างกายแบบมนุษย์ และได้หมายความว่ามนุษย์ไม่มีจิตวิญญาณ ซึ่งภพภูมิที่แท้จริงคือ ภพภูมิของจิตวิญญาณ

พระพุทธองค์ทรงพบว่าจักรวาลของวิญญาณอันไร้ขอบเขต เชื่อมต่อกับตัวตนที่อยู่ด้านในของพระองค์เอง เป็นการยืนยันถึงการมีอยู่ของ โลกวิญญาณ พระองค์ทรงหยั่งรู้ว่าเราและบุคคลอื่นแม้จะดูเหมือนแยกกัน แต่ความเป็นจริงแล้วเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ดังนั้นจิตวิญญาณของบุคคลเชื่อมโยงอยู่กับจิตดวงอื่นๆ ที่ปรากฏทั่วทั้งจักรวาล เรียกว่า จิตพื้นองได้แก่ จิตวิญญาณของมวลมนุษย์ สัตว์ พืช สิ่งมีชีวิตเหล่านี้ปรากฏให้เห็นว่าอยู่แยกกัน แต่ความเป็นจริงแล้วมีการทำงานสอดประสานกัน ต้องพึ่งพิงอิงอาศัยกัน

จุดมุ่งหมายสำคัญของปรัชญาเรื่องความไม่มีตัวตน (อนัตตา) คือ นำไปสู่ปรัชญาแห่งใจเมตตาความรักโดยไม่หวังผลตอบแทนได้อย่างเป็นธรรมชาติ หมายถึง รักจิตวิญญาณผู้อื่น トラบใดที่ปัจเจกชนยังสนใจแต่เฉพาะเรื่องวิญญาณ แต่มิได้พยายามเสริมสร้างการเห็นแก่ประโยชน์ผู้อื่นหรือการรักผู้อื่น “ก็ต้องถือว่าพวกเขายังติดอยู่กับเซนนิิน เท็งงุ (Sennin, Tengu) หรืออาณาจักรอื่น ซึ่งประกอบกันเป็นสวรรค์ชั้นรอง (Minor Heaven)” การจะถึงสวรรค์ชั้นโพธิสัตว์ได้ รู้จักตัวตนที่แท้จริงของตนเองยังไม่พอ ต้องมีความรู้ถึงระดับที่แสดงออกเป็นพฤติกรรมในทางความรักโดยไม่หวังผลตอบแทน

ดังนั้น หมายความว่า การตรัสรู้เป็นพลังผลักดันในการพัฒนาสังคมโดยรวม การตรัสรู้จะเป็นไปได้หากละเลยเรื่องจิตวิญญาณของตนเองและความสัมพันธ์กับโลกแห่งวิญญาณ ซึ่งเป็นที่มาของแนวคิดที่ว่า การปฏิบัติกับคนอื่นเหมือนอย่างที่คุณอยากให้เขาปฏิบัติกับคุณ”

5) สารสำคัญบทที่ 5

บทที่ 5 ชื่อบทว่า “การก้าวเดินตามวิถีทางแห่งพระพุทธองค์ ศึกษาหลักธรรมเกี่ยวกับจิตและดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับหลักธรรม” เนื้อหาสาระในบทนี้แบ่งออกเป็นตอนๆ กล่าวถึงเรื่องต่างๆ กัน

ประเด็นที่แรก ผู้เขียนตั้งคำถามว่า “ตัวตนที่แท้จริงของคุณคืออะไร” และได้เขียนอธิบายเกี่ยวกับเรื่องจิต การเข้าใจความหมายแท้จริงของหลักธรรมในเรื่องจิต คือ การศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับการทำหน้าที่ของจิตในลักษณะต่างๆ ดังตัวอย่างเช่น จิตใจที่อบอุ่น จิตใจที่เร่าร้อน จิตใจที่เยือกเย็น จิตใจที่อ่อนโยน จิตใจที่แข็งกระด้าง จิตใจที่อดทน ฯลฯ สิ่งเหล่านี้เป็นคุณลักษณะของจิตที่กลายเป็นเอกลักษณ์ของบุคคลผู้นั้น หรือตัวตนที่แท้จริงของคนนั้น ซึ่งสามารถเปลี่ยนไปอย่างไรก็ได้ตามที่ชอบ ในอีกมิติหนึ่ง

ผู้เขียนมองว่า จิต คือ การทำงานวิญญาณ ซึ่งในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ วิญญาณอยู่ในร่างกายคนเรา เป็นส่วนที่อยู่ภายในที่ไม่อาจมองเห็นได้ มีแต่ผู้ที่ตรัสรู้แล้วจึงจะแลเห็นวิญญาณ และมีความเข้าใจเรื่องโลก วิญญาณ

ประเด็นที่สอง ผู้เขียนกล่าวถึง การทำสมาธิ คือ การปลีกตัวจากสิ่งรบกวนนอกให้ไกลที่สุด เป็นการ “เพ่งเข้าไปมองตนเองที่อยู่ด้านใน” และผู้เขียนได้เสนอวิธีการทำสมาธิ ซึ่งสามารถสลายตัวตนและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยการนั่งสมาธิต่อหน้าพระพุทธรูป และสามารถเคลื่อนกายเข้าไปในพระพุทธรูป หรือเคลื่อนพระพุทธรูปมาประทับภายในร่างกาย เรียกว่า “เข้าไปในกาย กายเข้าไป”

ผู้เขียนกล่าวว่า นี่เป็นรูปแบบดั้งเดิมของการภาวนา และกล่าวถึงการเข้าถึงสมาธิระดับสูง จะเห็นว่าสรรพสิ่งถูกสร้างขึ้นมาจากจะเป็นมนุษย์ สัตว์ พืช ทุกชีวิตมีพลังที่ทำให้ตนเองมีชีวิตอยู่ได้ เรียกพลังนี้ว่า “ธรรมชาติแห่งพุทธะ” ซึ่งเป็นกฎแห่งจิตวิญญาณ

ประเด็นที่สาม กล่าวถึง อิสรภาพของจิตใจ ผู้เขียนแสดงทัศนะว่า ทุกคนมีจิตซึ่งทำให้สามารถสื่อสารกับโลกอื่นๆ ได้ เช่น โลกแห่งพุทธะ (Buddha World) โลกพระโพธิสัตว์ (Nyorai World) และนรกภูมิ เราเองมีอิสระที่จะเลือกโลกที่ต้องการจะสื่อสารด้วย ผู้ที่ได้รับอิสรภาพจะสามารถควบคุมมันได้ เป็นคุณสมบัติของผู้ที่ตรัสรู้ และกล่าวว่า เราอาจเลือกที่จะมีจิตแบบไหน

ผู้เขียนได้เสนอแนวทางที่ช่วยให้ประสบความสำเร็จ นั่นคือ การส่งพลังความคิดที่ดีต่อโลกที่อยู่รอบตัว เป็นเสมือนพลังแม่เหล็กที่ช่วยดึงดูดสิ่งดีๆ มาสู่ตัวเรา จริยอยู่จิตมีนิสัยที่เป็นอิสระ และมีอิสระที่จะเลือกว่าปรารถนาจะพัฒนาตนไปในทางใด

ส่วนนี้ผู้เขียนเสนอแนวทางการปฏิบัติสำหรับผู้แสวงหาความเจริญก้าวหน้าทางจิตวิญญาณ คือ การฝึกควบคุมตนเองให้อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ตามหลักพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า ศีล ซึ่งเราสามารถกำหนด ศีล สำหรับเป็นข้อปฏิบัติให้เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตในยุคปัจจุบัน โดยที่เรามีอิสระในการปฏิบัติตามสมัครใจ ในการฝึกควบคุมตนเอง

ประเด็นที่สี่ กล่าวถึง ความสงบทางใจ เป็นจุดมุ่งหมายสำคัญของพระพุทธศาสนา คือ การพบความสุขในสภาวะจิตใจที่สงบ เป็นสันติภายในจิตใจ และผู้เขียนได้กล่าวถึง “โลกวิญญาณ” ถูกแบ่งออกเป็นมิติต่างๆ โดยแบ่งตามระดับของความสงบสันติในจิต การดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบัน ท่ามกลางความวุ่นวาย เราจำเป็นต้องเรียนรู้ที่จะอยู่ในสังคมอย่างสงบ แนวทางการปฏิบัติ เช่น การฝึกโยคะ การสวดมนต์ การทำสมาธิ พิจารณาตนเองไกล่ถอนปัญหาที่ทิ่มแทงจิตใจ รักษาใจให้อยู่ในสภาวะผ่อนคลายเสมอ จิตของผู้รู้จะคอยควบคุมกิจกรรมที่ทำตลอดทั้งวัน การทำสมาธิไม่จำเป็นต้องทำในท่านั่ง ความสงบในจิตใจ หมายถึง นิพพาน

โดยผู้เขียนกล่าวถึงนิพพาน 2 ลักษณะ ได้แก่ นิพพานที่เป็นอาณาจักรในโลกหลังความตาย และนิพพาน หมายถึง สภาวะของการที่เปลวเพลิง (ตัณหา) ดับมอดลงไม่เหลือ จะสำเร็จได้ด้วยการทำสมาธิ

ประเด็นที่ห้า ผู้เขียนกล่าวว่า งานเผยแผ่ศาสนาเป็นการให้ปัญญาแก่ผู้อื่น ปัญญาที่แท้จริงนั้นเป็นสากล เป็นคุณสมบัติที่มนุษยชาติมี ถือเป็นของสาธารณะ การสั่งสอนในเรื่องปัญญา ถือเป็นกรรมเมตตาต่อผู้อื่นในรูปแบบหนึ่ง ด้วยเหตุว่าสัจธรรมจะนำมาซึ่งความสุขสู่มวลมนุษย์

ประเด็นที่หก กล่าวถึง “กฎที่ว่าด้วยเหตุปัจจัย” เป็นส่วนหนึ่งในการตรัสรู้ในพระพุทธศาสนา โดยกล่าวว่า สิ่งที่เกิดขึ้นเป็นผลแห่งการกระทำก่อนหน้านั้น คือ กฎแห่งเหตุและผล ผลของการกระทำบนโลกไม่จบลงที่นี้ สืบต่อไปจนกว่าเหตุนั้นจะให้ผลในโลกอื่น ดังเห็นได้ว่าเหตุที่ดีไม่จำเป็นต้องให้ผลดี และเหตุร้ายก็อาจไม่ส่งผลร้ายเสมอไปในชาตินี้ นั่นเป็นเพราะกระบวนการเหตุปัจจัยยังไม่เสร็จสมบูรณ์ จะสำเร็จได้เมื่อบุคคลนั้นไปอยู่ในโลกอื่น กฎแห่งเหตุผลไม่จำเป็นต้องหมุนครบในชาติเดียว ติดตามเราไปในอนาคต เป็นกฎ

ของเหตุปัจจัยตามการเคลื่อนไปข้างหน้าของเวลา ทุกคนมีชีวิตอยู่โดยพึ่งพาอาศัยกัน โลกเราเจริญได้ด้วยการมีสัมพันธ์ต่อกัน

ดังนั้น การดำเนินชีวิตอยู่ในสายโซ่แห่งเหตุปัจจัยอยู่กันได้ด้วยการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และประเด็นสุดท้าย กล่าวถึง “การดำเนินชีวิตตามแนวทางของกฎแห่งจิตใจ” นั่นคือ การเดินตามแนวทางของพระพุทธองค์ คือ การพิจารณาจิตตนเอง ชัดเกลากจิตใจ และดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับหลักธรรม

วิจารณ์

การเรียบเรียงเนื้อหาสาระในหนังสือเรื่อง “กฎแห่งการรู้แจ้ง” เขียนโดย ริวโฮ โอคาว่า (ชาวญี่ปุ่น) แปลโดย นันทวิทย์ ผลพิบูลย์ (ชาวไทย) มีประเด็นที่น่าสนใจควรแก่การนำมาวิจารณ์ ซึ่งมีทั้งส่วนที่เป็นจุดเด่นและจุดด้อยของการเขียน รวมทั้งประเด็นที่ผู้เขียนได้นำเสนอหลักการสำคัญทางพระพุทธศาสนา ที่ผู้วิจารณ์เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ซึ่งเป็นการแสดงตามทัศนะของผู้วิจารณ์ ในส่วนเนื้อหาสาระที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยนั้น ผู้วิจารณ์จะนำหลักฐานมาอ้างอิงมาสนับสนุนที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยในประเด็นนั้นๆ มีรายละเอียดเนื้อหาการวิจารณ์ ตามลำดับดังต่อไปนี้

1) วิจารณ์บทที่ 1

การเรียบเรียงเนื้อหาสาระในบทนี้ ผู้เขียนมุ่งกล่าวถึงการตรัสรู้หรือการรู้แจ้ง โดยการนำเสนอแนวคิดอยู่ภายใต้กรอบแนวคำสอนทางพระพุทธศาสนา เรื่อง “ศรัทธา” กับ “ปัญญา” พร้อมทั้งยกเรื่ององคุลีมาล เป็นกรณีตัวอย่าง เนื้อหาส่วนใหญ่ในบทนี้จึงเป็นเรื่องราวเชิงชีวประวัติบุคคล นำเสนอเรื่องราวไปตามลำดับอย่างเหมาะสม พร้อมทั้งการวิเคราะห์วิจารณ์ตามทัศนะของผู้เขียน ส่วนที่เป็นจุดเด่นของเนื้อหาในบทนี้ ได้แก่ การยกตัวอย่างประกอบ ทำให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ และมีกรยกตัวอย่างสถานการณ์ต่างๆ ในสังคมปัจจุบัน ที่มีเรื่องราวใกล้เคียงหรือทำนองเดียวกันกับเรื่ององคุลีมาล ทำให้ผู้อ่านสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตจริงได้

ผู้วิจารณ์มองว่า เนื้อหาสาระในส่วนที่เกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติเพื่อมุ่งสู่ความเป็นอิสระภาพทางจิตใจ กล่าวถึง การไม่ตกเป็นทาสของอารมณ์และความปรารถนา (ตัณหา) ที่เป็นศัตรูภายในจิตใจเราเอง ในส่วนนี้ผู้เขียนนำเสนอเนื้อหาโดยการยกตัวอย่างประกอบ ในลักษณะการแสดงธรรมแบบบุคลาธิษฐาน จึงทำให้เนื้อหาส่วนใหญ่เป็นความคิดเห็นของผู้เขียน ขาดน้ำหนักความเป็นวิชาการ และระเบียบวิธีการปฏิบัติที่ชัดเจน แต่ถึงอย่างไรผู้เขียนก็ยังคงแสดงทัศนะที่อยู่ภายใต้กรอบหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา

2) วิจารณ์บทที่ 2

เนื้อหาสาระในบทที่ 2 ที่น่าสนใจควรแก่การนำมาวิจารณ์ ว่าโดยรวมแล้วเนื้อหาในบทนี้ มุ่งกล่าวถึง ปัญหาการฆ่าตัวตายในประเทศญี่ปุ่น เนื่องจากบุคคลประสบภาวะปัญหาต่างๆ ผู้เขียนได้นำเสนอแนวทางออกจากปัญหาดังกล่าว คือ การให้อภัยในความผิดพลาดของตนเอง และยอมรับในความไม่สมบูรณ์แบบของชีวิตทั้งของตนเองและคนรอบข้าง เนื่องจากผู้เขียนเป็นนักธุรกิจ จึงมีการนำเสนอแนวทางการปฏิบัติโดยยกตัวอย่างประสบการณ์ของผู้เขียนเอง และเหตุการณ์ต่างๆ ในสังคมปัจจุบันเข้ามาประกอบได้อย่างเหมาะสมกับเนื้อหาที่ต้องการสื่อให้ผู้อ่านเข้าใจ เรื่องราวมีความเหมาะสมกับทุกเพศวัยและทุกสาขาอาชีพ

ผู้วิจารณ์มองว่า สาระสำคัญที่ควรนำมาวิจารณ์ คือ ประเด็นที่ว่าด้วยเรื่องการฆ่าตัวตาย เนื้อหาตอนหนึ่ง ผู้เขียนได้นำเสนอเรื่องราวการฆ่าตัวตายของ โซโก นากามอริ หัวหน้ากลุ่มซามูไร และการฆ่าตัวตายของนายพล โนกิ มาเรซูกะ สรุปสาระสำคัญที่จะนำมากล่าว คือ ผู้เขียนกล่าวว่า การฆ่าตัวตายทั้งสองกรณีนี้เป็นการฆ่าตัวตายที่ไม่ต้องตกรร และหลังจากตายแล้วพวกเขาได้ไปเกิดในสวรรค์กลายเป็นเทพ โดยให้เหตุผลว่า เมื่อมีชีวิตอยู่พวกเขาเป็นผู้บริสุทธิ์และมีผู้รักใคร่

จากการแสดงทัศนะว่า “ฆ่าตัวตายไม่ต้องตกนรก” อาจขัดกับความเชื่อของชาวพุทธโดยส่วนมากที่เชื่อกันว่าการฆ่าตัวตายเป็นบาป แต่ถึงอย่างไรก็มีเรื่องราวกรณีตัวอย่างที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทเกี่ยวกับการฆ่าตัวตายของพระฉนนะ ในฉนโนวาทสูตร (ม.อ. (ไทย), 14/389/442) ซึ่งพระพุทธองค์ตรัสรับรองว่าเป็นการฆ่าตัวตายที่ไม่ควรตำหนิ เรื่องนี้จึงกล่าวได้ว่ามีความสอดคล้องกันกับการแสดงทัศนะดังกล่าวข้างต้นมานั้นของผู้เขียน แต่สภาวะทางจิตใจในขณะที่ปลิดชีพตนเองของ ไชโก นากามอริ และนายพล โนกิ มาเรซูกะ กับขณะจิตของพระฉนนะ เหมือนหรือต่างกันไม่อาจรู้ได้

3) วิจารณ์บทที่ 3

เนื้อหาสาระในบทที่ 3 ในตอนต้นผู้เขียนกล่าวถึง การปฏิบัติเพื่อการรู้แจ้งหรือการตรัสรู้กับการทำงานเป็นสิ่งที่แยกออกจากกันไม่ได้ ความรู้แจ้งเป็นสิ่งที่ค้นพบได้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ในการประกอบกิจธุระการงานของฆราวาส โดยยกตัวอย่างพระพุทธเจ้าเป็นแบบอย่าง แสดงให้เห็นว่า ความเป็นผู้รู้แจ้งหรือผู้ตรัสรู้แล้ว สามารถเป็นผู้ทำประโยชน์แก่ผู้อื่นได้อย่างใหญ่หลวง ทั้งยังเป็นผู้มีความสามารถในการประกอบการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นผู้ทำประโยชน์ด้วยการมอบความสุขให้แก่ผู้อื่น สอดคล้องกับแนวคิดคำสอนทางพระพุทธศาสนาเรื่อง การทำประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่น ดังที่ว่า “ท่านทั้งหลายจงยังประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่น ให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาทเถิด” (ขุ.เถร. (ไทย) 26/1016/506) และแนวคิดดังกล่าวนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดของนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย อย่างเช่น แนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุ ที่กล่าวถึงเรื่อง “การทำงานคือการปฏิบัติธรรม” (หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ, 2558)

ผู้วิจารณ์มองว่า การคำนึงคำนวณตามหลักแห่งเหตุผลนั้น ไม่ใช่ “การเห็นแจ้ง” อย่างที่เรียกว่า “เห็นธรรม” การคำนวณตามเหตุผลนั้นต้องอาศัยอยู่กับเหตุผล เมื่อเหตุผลเปลี่ยนแปลง เพราะความไม่เที่ยงเป็นต้น สิ่งนั้นก็พลอยเลื่อนไปด้วย เลื่อนไปตามเหตุผล หรือไปตามอำนาจแห่งเหตุผล “การเห็นธรรม” จึงไม่อาจจะเห็นได้ด้วยการคำนวณตามเหตุผล แต่ต้องเห็นแจ้งด้วยความรู้ลึกในใจแท้จริง คือ เห็นด้วยใจจริงๆ ขอ ยกตัวอย่าง เช่น บุคคลที่พิจารณาเห็นสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ทำให้ความเจ็บปวดให้แก่ตนผู้เข้าไปหลงรักอย่างสาสมกันแล้ว ดังนี้ เป็นต้น นี่เห็นได้ว่า เป็นการเห็นที่ไม่ต้องอาศัยเหตุผล แต่อาศัยการที่ได้กระทบกันจริงๆ และได้เกิดผลเป็นความรู้สึกแก่จิตใจขึ้นมาจริงๆ จนเกิดความเบื่อหน่าย คลายกำหนด ความสลดสังเวช ขึ้นมาจริงๆ อย่างนี้จึงเรียกว่า “เห็นธรรม” หรือ “เห็นแจ้ง” เนื่องจากผู้เขียนเป็นชาวญี่ปุ่น จึงมีการกล่าวถึง แนวทางการรู้แจ้งหรือการตรัสรู้ตามความเชื่อของพระพุทธศาสนา นิกายเซน ซึ่งมีความเห็นที่แตกต่างกันเกี่ยวกับการปฏิบัติเพื่อการรู้แจ้ง คือ สำนักที่สอนการรู้แจ้งแบบค่อยเป็นค่อยไป และสำนักที่สอนการรู้แจ้งแบบฉับพลัน ผู้เขียนได้วิจารณ์แนวทางการรู้แจ้ง แสดงให้เห็นได้ว่าตามทัศนะของผู้เขียนเห็นด้วยกับการปฏิบัติเพื่อการรู้แจ้งแบบค่อยเป็นค่อยไป ทั้งยังกล่าวย่ำว่าเป็นแนวทางการปฏิบัติแบบดั้งเดิมที่สอดคล้องกับคำสอนของพระพุทธเจ้า และผู้เขียนมองว่า คำสอนตามแนวทางการรู้แจ้งแบบฉับพลัน อาจนำไปสู่การเห็นผิด คือ ความเห็นว่าขาดสูญ (อุจเฉททิฎฐิ) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2554 : 558)

4) วิจารณ์บทที่ 4

เนื้อหาสาระบทที่ 4 ผู้เขียนกล่าวถึงการตื่นรู้ทางจิตวิญญาณว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการรู้แจ้งหรือการตรัสรู้ โดยอธิบายแนวคิดเรื่องจิตตามทัศนะของผู้เขียน บูรณาการความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเข้ากับความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ ซึ่งมีเนื้อหาในส่วนที่ควรนำมาวิจารณ์ คือ การกล่าวถึงโลกแห่งจิตวิญญาณ หรือจักรวาลของวิญญาณ เห็นได้ว่าผู้เขียนมีพื้นฐานความเชื่อเรื่องนี้ตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา นิกายมหายาน อย่างเช่น การแสดงทัศนะกล่าวถึงโลกวิญญาณที่สร้างขึ้นโดยอาทิพุทธะ และการกล่าวถึงสวรรค์ชั้นโพธิสัตว์ ทั้งยังกล่าวถึง ความรักจิตวิญญาณผู้อื่น การช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นภารกิจพื้นฐานทางศาสนาในการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ แนวคิดดังกล่าวนี้ กล่าวได้ว่าอยู่ภายใต้กรอบคำสอน

ของนิกายมหายานเรื่อง “อุดมการณ์พระโพธิสัตว์” ผู้มุ่งทำประโยชน์สุขผู้อื่นโดยไม่ย่อท้อ ดังแนวคิดเรื่อง “โพธิสัตว์ยาน” ผู้มุ่งช่วยเหลือผู้อื่นให้หลุดพ้น เป็นผู้ปรารถนาเข้าสู่พุทธภูมิ (พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐิตญาโณ), 2542 : 226)

ผู้วิจารณ์มองว่ามีเนื้อหาในบางส่วน การจะปฏิบัติจนจิตใจถึงสภาพธรรมที่เหนือความปรุงแต่ง จะกระทำได้ด้วยกลีตมัตถะที่นอกจากโลกของความคิดปรุงแต่ง แล้วหันหน้ามาเผชิญกับปรมัตถธรรมที่กำลังปรากฏด้วยจิตที่เป็นกลาง พ้นจากความหลงยินดีร้ายแม้แต่กับกิเลสบาป ธรรม ไม่เพ่งจ้อง และไม่เผลอเติมความคิดปรุงแต่งลงในการรับรู้ นี่คือนิพพานที่จิตระส่ำระสายความคิดปรุงแต่งให้เรียบเล็กจนขาดลง เมื่อกระแสของความปรุงแต่งขาดลง สภาพธรรมที่พ้นจากความปรุงแต่งก็จะปรากฏออกมาเอง ผู้เขียนนำเสนอตามทัศนะของตนเอง โดยยึดกรอบที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความรู้ทางพระพุทธศาสนาทั้งนิกายเถรวาทและมหายาน ดังมีเนื้อความว่า “วิญญูณที่ยังคงอยู่เมื่อคุณสูญเสียกายหายไปแล้วมีลักษณะเป็นลำแสง ลำแสงแห่งพุทธะ” และการกล่าวถึง “ดวงอาทิตย์ในโลกแห่งจิตวิญญูณ” (Spiritual Sun) โดยกล่าวในทำนองว่า โลกแห่งจิตวิญญูณที่อาทิพุทธะสร้างขึ้น เป็นอีกโลกหนึ่ง ซึ่งเป็นที่รวมของจิตวิญญูณทั้งหมด และในโลกแห่งนั้นมีดวงอาทิตย์เหมือนเช่นโลกนี้ เป็นอาณาจักรในโลกหลังความตาย เรียกว่า ดินแดนแห่งนิพพาน แต่ถึงอย่างไรนับได้ว่าเป็นความใจกว้างของผู้เขียน ซึ่งมีการกล่าวถึง นิพพาน ตามแนวคิดคำสอนของนิกายเถรวาทด้วย คือ การกล่าวถึงนิพพานขณะมีชีวิตอยู่บนโลกใบนี้ว่าเป็น “สภาวะที่ดับขาดดับไม่เหลือ” เนื้อหาสาระในบทนี้ โดยเฉพาะแนวคิดเรื่องจิตวิญญูณ จึงมีการผสมผสานกันระหว่างความเชื่อนิกายเถรวาทกับนิกายมหายาน

5) วิจารณ์บทที่ 5

เนื้อหาสาระบทที่ 5 มีประเด็นสำคัญที่ผู้เขียนกล่าวถึง คือ แนวคิดเรื่องอนัตตา และการทำความเข้าใจกับตัวตนที่แท้จริง ด้วยการศึกษากายาที่ขันธ์ห้าของจิตใจ ตามทัศนะของผู้เขียนมองว่า จิตใจของเรามีคุณลักษณะเป็นอย่างไร นั่นคือตัวตนที่แท้จริง และการรู้ความหมายที่แท้จริงของจิตต้องเข้าใจเรื่องโลกวิญญูณ เราจะเห็นมิติต่างๆ แห่งโลกวิญญูณได้ ด้วยการทำความเข้าใจตามวิธีการต่างๆ และมีการจำแนกโลกวิญญูณแบ่งออกเป็นระดับต่างๆ เช่น โลกพุทธะ โลกพระโพธิสัตว์ โลกนรก ตามแนวคิดการแบ่งภพภูมิ ตามความเชื่อของนิกายมหายาน ซึ่งเรามีอิสรภาพในการเลือกติดต่อสื่อสารกับโลกไหนก็ได้ ในส่วนนี้มีการกล่าวถึงอิสรภาพของมนุษย์ที่ต้องอยู่ภายใต้ระเบียบกฎเกณฑ์ คือ ศีล เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางในการฝึกพัฒนาชีวิตตนเอง

ผู้เขียนกล่าวถึงแนวคิดเรื่องกรรมว่ามีผลข้ามพบข้ามชาติ ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าเรื่องกรรมเป็นไปตามกฎแห่งเหตุปัจจัย ที่หมุนไปข้างหน้า บางคนทำชั่วแต่กลับได้ผลดี บางคนทำดีแต่กลับได้ผลชั่ว นั้นเพราะการดำเนินไปของเหตุปัจจัยยังไม่สมบูรณ์ ความจริงธรรมะที่พระพุทธเจ้าสอนไว้ เป็นเรื่องง่ายๆ ธรรมดาๆ ดังที่ผู้ได้ฟังธรรมจากพระโอษฐ์ มักจะอุทานว่า “แจ่มแจ้งนักพระเจ้าข้า ธรรมที่ทรงแสดงเหมือนดังเปิดของคว่ำให้หงาย” ซึ่งก็ไม่แปลกใจอะไรนักที่ผู้ฟังจะรู้สึกเช่นนั้น ก็เพราะผู้ฟังเอง เกิดมากับธรรม อยู่กับธรรม จนตายไปกับธรรม เป็นอย่างนี้มาแต่ไหนแต่ไรแล้ว เพียงแต่มองไม่เห็นว่ามีธรรมได้แสดงตัวอยู่ที่ไหน เมื่อพระพุทธเจ้าทรงชี้แนะก็สามารถรู้เห็นตามได้ง่าย

อีกประการหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงถึงพร้อมด้วยความรอบรู้ สามารถอธิบายธรรมอันยุ่งยากซับซ้อนให้ย่อเข้าใจง่าย สามารถขยายความธรรมอันย่อให้กว้างขวางพอเหมาะแก่ผู้ฟัง ทรงปราศจากอุปสรรคทางภาษา คือสามารถสื่อสารธรรมด้วยภาษาที่ผู้ฟังเข้าใจได้ง่ายๆ ไม่เหมือนผู้ศึกษาและสอนธรรมจำนวนมากในรุ่นหลัง ที่ทำธรรมะซึ่งเป็นเรื่องใกล้ตัวและแสนธรรมดา ให้กลายเป็นเรื่องยุ่งยากซับซ้อนและไกลตัวเสียเหลือประมาณ จนเกินความจำเป็นเพื่อความพ้นทุกข์ และสั่งสอนด้วยภาษาที่ผู้ฟังไม่สามารถเข้าใจได้โดยง่าย แท้จริงแล้ว ธรรมเป็นเรื่องใกล้ตัว ใกล้จนถึงขนาดที่เรียกว่า เป็นเรื่องเกี่ยวกับ ตัวเราเอง และขอบเขตของ

ธรรมะก็มีเพียงนิดเดียว คือ ทำอย่างไรจึงจะไม่เกิดความทุกข์ ซึ่งสอดคล้องตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาในการจำแนกเรื่องกรรม โดยแสดงถึงบุคคล 4 จำพวก ได้แก่

1. ทำชั่วแล้วไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก
2. ทำชั่วแล้วไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์
3. ทำดีแล้วไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์
4. ทำดีแล้วไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก (ม.อุ. (ไทย) 14/300/386)

การดำเนินชีวิตในสายโซ่แห่งเหตุปัจจัยอยู่ได้ด้วยการพึ่งพาอาศัยกัน โดยการเดินตามทางของพระพุทธองค์ คือ การพิจารณาขัดเกลาจิตใจตนเอง ในทัศนะของผู้เขียนมองว่า การขัดเกลาจิตใจเพื่อการรู้แจ้ง เป็นสิ่งที่ปฏิบัติและเข้าถึงได้ในวิถีการดำเนินชีวิตประจำวัน ถึงแม้จะมีการกล่าวถึงนิพพานในอาณาจักรโลกหลังความตาย ตามความเชื่อทางศาสนา แต่ถึงอย่างไรผู้เขียนมุ่งให้ความสำคัญกับนิพพานในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ คือ การเข้าถึงสภาวะดับกิเลสตัณหาโดยสิ้นเชิง

ผู้วิจารณ์มองว่ามีเนื้อความบางส่วนที่คลุมเครือ ไม่ชัดเจน อย่างเช่น การกล่าวว่า “ขณะมีชีวิตอยู่ วิญญาณอยู่ในร่างกาย แต่ไม่อาจมองเห็นได้ เป็นสิ่งที่เห็นได้เฉพาะผู้ที่ตรัสรู้แล้ว” จากเนื้อความตอนนี้ทำให้เข้าใจไปได้ว่ามีวิญญาณชนิดหนึ่งที่เป็นตัวตนพิเศษ อยู่นอกเหนือการสัมผัสของคนธรรมดา ซึ่งตามหลักพระพุทธศาสนา “วิญญาณ” จำแนกออกเป็น 6 ประการ คือ (ม.ม. (ไทย) 12/101/96)

1. จักขุวิญญาณ (ความรู้แจ้งอารมณ์ทางตา)
2. โสตวิญญาณ (ความรู้แจ้งอารมณ์ทางหู)
3. ฆานวิญญาณ (ความรู้แจ้งอารมณ์ทางจมูก)
4. ชิวหาวิญญาณ (ความรู้แจ้งอารมณ์ทางลิ้น)
5. กายวิญญาณ (ความรู้แจ้งอารมณ์ทางกาย)
6. มโนวิญญาณ (ความรู้แจ้งอารมณ์ทางใจ)

การทำงานของวิญญาณชั้นทั้ง 6 ประการ ดังที่กล่าวมานั้น จึงเป็นสิ่งที่บุคคลธรรมดาทั่วไปพึงรู้เห็นเข้าใจได้ เป็นสิ่งที่เห็นได้ไม่จำกัดเฉพาะผู้ที่ตรัสรู้เท่านั้น แตกต่างกันไปจากผู้ตรัสรู้ ย่อมรู้เห็นสิ่งเหล่านั้นตามความเป็นจริง หรือการรู้แจ้งทางวิญญาณ ไม่มีอุปาทานยึดมั่นสิ่งเหล่านั้นในความเป็นตัวเราของเราอย่างปุถุชนคนธรรมดา

ข้อดีหนังสือเล่มนี้

ผู้เขียนได้นำเสนอเนื้อหาสาระ ในลักษณะการแสดงทัศนะของตนที่ตั้งอยู่ภายใต้กรอบความเชื่อตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา เรื่องราวส่วนใหญ่เป็นการเขียนในเชิงบุคลาธิษฐาน นำเอาเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั้งเหตุการณ์ในอดีตและสังคมปัจจุบัน ยกตัวอย่างประกอบกรณีเรื่องนั้นๆ ที่ผู้เขียนกล่าวถึง ได้อย่างเหมาะสม นับได้ว่าเป็นจุดเด่นของหนังสือเล่มนี้ ทำให้ผู้อ่านชวนติดตาม เกิดมโนภาพไปตามสาระที่ผู้เขียนสื่อถึง ทำให้เกิดความเข้าใจและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตจริงได้ หนังสือเล่มนี้จึงมีความเหมาะสมกับผู้อ่านในยุคปัจจุบันส่วนใหญ่ ที่ไม่ค่อยชอบศึกษาพระพุทธศาสนาในเชิงวิชาการ

ข้อแนะนำ

การนำเสนอเนื้อหาสาระเกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เห็นได้ว่าผู้เขียนมีพื้นฐานความรู้ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาทั้งนิกายเถรวาทและนิกายมหายาน ส่วนมากมีการนำเสนอเนื้อหาหลักคำสอนในประเด็นที่สอดคล้องกันทั้ง 2 นิกาย ส่วนที่เป็นความเชื่อของนิกายมหายาน ผู้เขียนได้นำเสนอเกี่ยวกับเรื่องโลกวิญญูณ ตามคติมหายาน ผสมผสานกับความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ ในส่วนนี้ พบว่า ผู้เขียนไม่ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับโลกวิญญูณที่ชัดเจน ซึ่งถือได้ว่าเป็นเรื่องสำคัญอย่างหนึ่งของหนังสือเล่มนี้ ดังเห็นได้จากการกล่าวถึงเรื่องนี้แทบทุกบท แต่ผู้เขียนกลับอ้างถึงหนังสือของตนอีกเล่มหนึ่ง เรื่อง “กฎสุริยะ” จึงทำให้การอธิบายเกี่ยวกับโลกวิญญูณในแง่มุมต่างๆ ตามทัศนะของผู้เขียนคลุมเครือ หรืออาจมองได้ว่าเป็นกลยุทธ์ในการขายหนังสือของผู้เขียนเอง นั่นคือให้ผู้อ่านต้องติดตามไปอ่านหนังสืออีกเล่มหนึ่ง นับเป็นส่วนที่บกพร่องควรปรับปรุงแก้ไข

สรุป

หนังสือเรื่อง “กฎแห่งการรู้แจ้ง” ผู้เขียนมุ่งเสนอแนวทางการปฏิบัติเพื่อความรู้แจ้งหรือการตรัสรู้ตามกรอบแนวคิดคำสอนทางพระพุทธศาสนา โดยชี้ให้เห็นว่าเป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้และเข้าถึงได้ในวิถีการดำเนินชีวิตประจำวัน ด้วยการเสนอแนวทางปฏิบัติตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา เพื่อการ “ตรัสรู้” หรือ “รู้แจ้ง” ซึ่งในมุมมองของผู้เขียน หมายถึงการเอาชนะอวิชชาหรือสิ่งลวงทั้งหลาย และเข้าถึงสัจธรรมที่แท้จริง เขาเชื่อว่าการตรัสรู้ไม่ใช่สิ่งไกลเกินเอื้อม แต่เป็นสิ่งที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ในชีวิตประจำวัน ผ่านการดำเนินการอย่างมีความสุข หนังสือเล่มนี้นำเสนอวิธีการนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน ทั้งในการทำงาน การดำเนินธุรกิจ และการปฏิสัมพันธ์กับผู้คนรอบตัว โดยเน้นว่า “กฎแห่งการรู้แจ้ง” คือหลักการปฏิบัติที่สามารถนำไปปรับใช้ได้จริงในโลกแห่งความเป็นจริงหลักการปฏิบัติเพื่อความรู้แจ้งในหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามานำเสนอในรูปแบบการอธิบายหลักการผสมผสานกับการวิเคราะห์วิจารณ์ตีความตามทัศนะผู้เขียน โดยสามารถสรุปหลักธรรมสำคัญที่ผู้เขียนกล่าวถึง ได้แก่ หลักศรัทธา หลักปัญญา หลักกรรม หลักกัณฐตา นิพพาน และกล่าวในเชิงปฏิบัติ ได้แก่ การฝึกเป็นนายเหนือจิตใจตนเอง ไม่ตกเป็นทาสของความอยาก การควบคุมตนเองให้อยู่ภายใต้กรอบศีลธรรม หรือระเบียบสังคมที่พึงาม การยอมรับในความไม่สมบูรณ์พร้อมของมนุษย์ การมุ่งมั่นปฏิบัติตนสู่ความสมบูรณ์พร้อม

เอกสารอ้างอิง

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2554). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา.
- ริวโฮ โอคาวา. (2558). กฎแห่งการรู้แจ้ง. แปลโดย นันทวิทย์ ผลพิบูรณ์. นนทบุรี : โรงพิมพ์ภาพพิมพ์.
- หอดจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ. (2558). การทำงานนั้นคือการปฏิบัติธรรม. [ออนไลน์. แหล่งที่มา : www.dhamma4u.com. {20 มกราคม 2568}.